



Rusanen Marjokaisa

Eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät etäopetuksessa

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA
Erityispedagogiikka
2023

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät etäopetuksessa (Marjokaisa Rusanen)

Kandidaatin tutkielma, 30 sivua

maaliskuu 2023

Suomi ja koko maailma olivat uuden tilanteen edessä, kun koronapandemia sulki yhteiskunnan kannalta merkittäviä toimintoja keväällä 2020 taudin hillitsemiseksi. Suomessa koulut asetettiin lyhyellä varoitusaajalla etäopetukseen ilman valmistautumisaikaa. Myös suurin osa tehostettua tai erityistä tukea saavista oppilaista siirtyi etäopetukseen. Tämän kandidaatintutkielman oli tarkoitus selvittää, mitkä tekijät ovat yhteydessä eri tuen tasoilla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin etäopetuksen aikana. Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena.

Kouluissa on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota oppimisen lisäksi myös oppilaiden hyvinvointiin. Kouluhyvinvointi määritellään neljän ulottuvuuden kautta: koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamismahdollisuudet sekä terveydentila (Konu, 2002). Myös oppilaan ja opettajan välinen vuorovaikutus on osa oppilaan hyvinvointia. Etäopetuksessa opiskelu tapahtuu erillään kouluympäristöstä ja opettajasta. Etäopetus vaatii oppilaalta suuressa määrin itseohjautuvuuden taitoja ja motivaatiota. Opettajalta opetuksen järjestäminen etäyhteydellä vaatii pedagogista pohdintaa suunnittelun ja toteuttamisen suhteen. Etäopetuksessakin oppilas on oikeutettu opettajan palautteeseen ja tukeen. Oppimisen yleisen, tehostetun tai erityisen tuen tulee olla suunnitelmallista ja muuntautua tarpeen mukaan.

Kirjallisuuskatsauksen tulokset osoittavat, että etäopetuksen negatiiviset yhteydet oppilaiden hyvinvointiin liittyivät opetuksen strukturoimattomuuteen, arjen hallinnan puutteisiin sekä negatiivisiin tunteisiin. Elämänlaadun koettiin heikentyneen ystävyys-suhteiden ja muun sosiaalisen elämän ollessa tauolla. Positiiviset yhteydet oppilaiden hyvinvointiin liittyivät vähemmän kuormittavaan arkeen, sosiaalisen paineen ja kiusaamisen puuttumiseen sekä lisääntyneeseen vapaa-aikaan. Oppimisen tuki ei toteutunut riittävästi etäopetuksen aikana, mikä asetti oppilaat eriarvoiseen asemaan. Huoltajien ja perheiden hyvinvointi oli merkittävässä yhteydessä oppilaiden hyvinvointiin. Toisille perheille etäopetus-aika oli rauhoittumisen ja lähentymisen aikaa toisten perheiden kokiessa ajan hyvin kuormittavana ja haastavana.

Tutkimuksen pohjalta voidaan tehdä johtopäätös, että etäopetuksen yhteydet eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin olivat yksilöllisiä, joskin enimmäkseen negatiivisia. Tulevaisuudessa poikkeuksellisissa etäopetustilanteissa tulee kiinnittää huomiota strukturoituu opetukseen, oppimisen tuen riittävään toteutumiseen sekä perheiden hyvinvoinnin tukemiseen.

Avainsanat: etäopetus, hyvinvointi, kouluhyvinvointi, kolmiportainen tuki, peruskoulu

University of Oulu

Faculty of Education and Psychology

The factors in distance learning which are connected to the well-being of pupils studying on different levels of learning support (Marjokaisa Rusanen)

Bachelor's thesis, 30 pages

March 2023

Finland along with the whole world were facing a new circumstances when covid-19 pandemic shut down main functions in the society in spring 2020 to inhibit the disease. In Finland schools were placed in distance learning without any time to prepare. Most of the pupils along with the ones who were receiving intensified or special support in their learning transferred to distance learning. The aim of this bachelor's thesis was to find out which factors in distance learning has connections to the well-being of pupils when studying on different levels of learning support. This thesis has been implemented as a descriptive literature review.

In addition to focusing on learning in schools the attention is also more often pointed to the well-being of the pupils. School well-being is defined via four dimensions: circumstances in school, social relationships, possibilities to self-actualization and condition of health. The interaction between the pupil and the teacher is also part of the pupil's well-being. When studying in distance the pupil is physically apart from the school environment and the teacher. To study in distance pupil needs to have a major amount of self-determination and motivation. As a teacher distance learning needs to be considered pedagogically when planning and implementing it. Also during the distance learning pupil is entitled to have a feedback and support from the teacher. Whether the support in learning is on general, intensified or special level it needs to be planned and adjustable.

Based on this literature review, the negative connections that distance learning had on pupil's well-being were related to unstructured teaching, lack of coping and negative emotions. Quality of life were experienced to decrease because the relationships with friends and other social relations were on a pause. The positive connections that distance learning had on pupil's well-being were related to a less amount of burden on school days, lacking of social pressure and bullying and increased free time. Support in learning didn't actualize well enough in distance learning which set the pupils in need of learning support to an unequal status. The well-being of the pupil's guardians and families had a significant connection to the pupil's well-being. Other families felt that the period of distance learning was a chance to relax and enjoy the closeness of the family. For the other families the period was challenging.

Based on the results of this thesis, as a conclusion it can be stated that connections that distance learning had on the well-being of pupils who are studying on different levels of learning support are individuals, though mostly negative. In the future in similar circumstances, we should pay attention to structured teaching, actualization of learning support in adequate level and supporting the well-being of families.

Keywords: distance learning, well-being, school well-being, three-step support, primary school

Sisältö

1 Johdanto.....	5
2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen toteutus.....	7
3 Tutkimuksen teoreettiset käsitteet.....	9
3.1 Etäopetus	9
3.2 Hyvinvointi.....	10
3.3 Kolmiportainen tuki.....	11
4 Eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät etäopetuksessa	13
4.1 Oppilaiden hyvinvointiin negatiivisesti yhteydessä olevat tekijät	13
4.2 Oppilaiden hyvinvointiin positiivisesti yhteydessä olevat tekijät	16
4.3 Perheiden ja huoltajien hyvinvointi etäopetusjakson aikana.....	17
4.4 Oppimisen tehostettu ja erityinen tuki etäopetusjakson aikana	19
5 Pohdinta ja johtopäätökset.....	21
Lähteet	25

1 Johdanto

Etäopetus tuli todelliseksi keväällä 2020 eri puolilla maailmaa koronaviruspandemian takia. Myös Suomessa valtioneuvoston päätöksellä lähiopetus keskeytettiin 18.3.2020 ja siirryttiin etäopetukseen (Vuorio ym., 2021). Etäopetukseen siirtyminen oli äkillistä ja dramaattista (Alanko & Juutinen, 2021), eikä tilanne mahdollistanut valmistautumis- ja orientoitumisaikaa sen enempää opettajille kuin oppilaillekaan. Koko yhteiskuntamme oli yhtäkkiä tuntemattoman tilanteen äärellä ja huoli painoi useasta näkökulmasta. Miten saisimme suojeltua yhteiskuntamme heikoimpia vakavalta taudilta? Onko koulujen sulkeminen liian järeä toimi taudin tartuntaketjujen katkaisemiseen, ja millaisia vaikutuksia koulusululla on lyhyellä ja pitkällä aikavälillä? Tässä kandidaatintutkielmassa pyritään selvittämään, millaisia yhteyksiä koronakevään etäopetuksella on ollut eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin. Oppilaiden hyvinvointia tarkastellaan myös huoltajien ja perheiden hyvinvoinnin sekä etäopetuksen aikaisen oppimisen tuen toteutumisen näkökulmasta. Etäopetusta on järjestetty eri syistä jo aiemminkin (Hurme & Laamanen, 2014), mutta tässä kandidaatintutkielmassa keskitytään nimenomaan äkilliseen etäopetusjaksoon keväällä 2020. Tutkielman aihe on yhteiskunnallinen ja koskettaa jokaista suomalaista perhettä, joissa on opiskelevia lapsia tai nuoria. Vaikka etäopetusjaksosta on jo hieman aikaa, aihe on yhä ajankohtainen, sillä sen kauaskantoisia vaikutuksia tutkitaan yhä tiiviisti.

Stanistreet ja hänen kollegansa (2020) tuovat esiin, kuinka poikkeusolot ja etäopetus ovat vaikuttaneet häiritsevästi yhden opintojensa keskellä olevan kokonaisen sukupolven elämään ja oppimiseen. Parhiala (2020) toteaa, kuinka lievät vaikeudet oppimisessa voivat johtaa ajan kuluessa isompiin vaikeuksiin. Tämänkaltaista kehitystä oppimisen vaikeuksissa etäopetus poikkeusoloissa onkin lisännyt, ja asiaan on havahduttu laajalti. Heti etäopetusjakson jälkeisenä lukuvuonna opetusministeriö resursoi esi- ja perusopetukselle yhteensä noin 70 miljoonaa euroa etäopetusjakson vaikutusten tasoittamiseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020).

Koronapandemian ja etäopetuksen koskiessa yhtäkkiä kaikenlaisia oppijoita laajasti, koteihin luotiin valtavat paineet strukturoidun, tuetun ja sopivassa suhteessa opiskelua, ulkoilua ja ravintoa sisältävän koulupäivän toteuttamisesta. Olen kiinnostunut siitä, kuinka etäopetus eri haasteineen ja mahdollisuuksineen oli yhteydessä oppilaiden hyvinvointiin. Joillekin oppilaille koulu aiheuttaa pahoinvointia, ja heille etäopetus on ollut mieluinen ratkaisu. Olen kiinnostu-

nut, kuinka moninaisia haasteita ja mahdollisuuksia mukanaan tuonut etäopetus on ollut yhteydessä oppilaiden hyvinvointiin, kun moni hyvinvointia tukeva asia koulun puolelta on muuttanut muotoaan tai jäänyt toteutumatta. Ahtiainen ja hänen kollegoidensa (2020) mukaan muutos koettiin eri tavoin. Osa kouluista ja kodeista oli valmiimpia tilanteen edellyttämään muutokseen johtuen esimerkiksi käytettävistä olevista digitaalisista välineistä.

Hyvinvointi rakentuu kokonaisvaltaisesti, ja koululla on oma tärkeä roolinsa oppilaan hyvinvoinnin tukemisessa. Wennström kollegoineen (2011) tuo esiin, kuinka oppilaan hyvinvoinnin näkökulmasta koulu havaitsee ja tasoittaa ongelmia, joita voi ilmetä lapsen taustan ja lähtökoh-tien vuoksi. Koulu myös takaa turvallisen kouluyhteisön, estää kiusaamista ja tarjoaa ruoan koulupäivän aikana (Wennström ym., 2011). Parhaimmillaan koulujärjestelmä kohtaa oppi-laansa ja tukee heidän oppimistaan ja hyvinvointiaan yksilöllisesti. Skinnari (2004) muistuttaa, kuinka koulun kasvatustieteen ytimenä tulisi olla jokaisen ihmisminuuden korvaamattomuuden tunnistaminen ja kasvamaan saattaminen.

Tämä kandidaatintutkielma tarkastelee myös oppimisen ja koulunkäynnin tehostettua tai erityistä tukea saavia oppilaita. Suomessa oppivelvollisuuden piirissä tarjotaan oppilaalle tarpeen mukaan joko yleistä, tehostettua tai erityistä tukea (Oja, 2012). Jokaisella tuen piirissä olevalla oppilaalla oppimisen haasteet sekä keinot oppia ja onnistua ovat yksilöllisiä. Usein erilaiset tuen keinot ovat konkreettisia pedagogisia ratkaisuja koulun arjessa, mistä syystä on kiinnostavaa tarkastella etäopetuksen yhteyksiä oppilaiden hyvinvointiin, kun tukea onkin yhtäkkiä tarjottu etäyhteyksin. Vuorio kollegoineen (2021) tuo esiin, kuinka koronakeväänä 2020 erityisen tuen päätöksen saaneet oppilaat olivat oikeutettuja lähiopetukseen, mutta huoltajan pyynnöstä myös etäopetusta oli tarpeen mukaan järjestettävä.

Tämä tutkielma etenee siten, että ensin esittelen tutkimuksen toteutusta ja muotoilen tutkimuskysymyksen. Tämän jälkeen määrittelen etäopetuksen, hyvinvoinnin sekä kolmiportaisen tuen käsitteitä. Neljännessä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset. Pohdinnassa pyrin pohtimaan löytämiäni tuloksia, vetämään niistä johtopäätöksen, arvioimaan omaa työskentelyäni ja tutkimukseni luotettavuutta sekä pohtimaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen toteutus

Tässä kandidaatintutkielmassa pyritään selvittämään yhteyksiä poikkeusolojen etäopetuksen ja oppilaiden hyvinvoinnin välillä. Millaisia haasteita tai mahdollisuuksia etäopetus loi oppilaan hyvinvoinnin näkökulmasta? Olivatko kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista negatiivisia vai positiivisia etäopetuksen aikana? Miten tehostettu ja erityinen tuki toteutuivat etäopetuksessa, ja mikä vaikutus niillä oli oppilaiden hyvinvointiin? Mitkä mahdolliset muut tekijät olivat yhteydessä oppilaan hyvinvointiin etäopetusjakson aikana? Tässä kandidaatintutkielmassa haetaan vastausta seuraavaan tutkimuskysymykseen:

- Mitkä tekijät ovat yhteydessä eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin etäopetuksen aikana?

Tämä kandidaatintutkielma toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on tarkoitus etsiä vastauksia kysymyksiin, mitä ilmiöstä tiedetään sekä mitkä ovat ilmiön keskeiset käsitteet ja niiden suhteet (Kangasniemi ym., 2013). Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsaus perustuu alkuperäisestä korkealaatuisesta tutkimustyöstä tehtyihin johtopäätöksiin. Kirjallisuuskatsaus on systemaattinen ja täsmällinen menetelmä, jolla arvioidaan ja tiivistetään valmiina oleva ja julkaistu tutkimusaineisto (Salminen, 2011, s. 5–6). Lichtman (2013, s. 173, 179) muistuttaa kirjallisuuskatsauksen kriittisestä luonteesta, jolloin tutkija itse tekee valinnat oman aiheensa kannalta olennaisista teorioista ja tutkimuksista.

Kangasniemi kollegoineen (2013) määrittelee kuvailevaa kirjallisuuskatsausta luonteeltaan aineistolähtöiseksi, jossa pyrkimyksenä on ymmärtämiseen tähtäävän ilmiön kuvaaminen. He jakavat kuvailevan kirjallisuuskatsauksen neljään eri vaiheeseen, jotka voivat edetä päällekkäin koko prosessin ajan. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan tutkimuskysymys täsmällisesti ja rajatusti yhden tai useamman näkökulman tarkastelua varten. Toisessa vaiheessa valitaan aineisto aiemmin julkaistusta ja tutkimusaiheen kannalta merkityksellisestä tutkimustiedosta. Kolmantena vaiheena on tutkittavan ilmiön kuvailun rakentaminen, jonka tavoitteena on esitettyn tutkimuskysymykseen vastaaminen. Pyrkimyksenä on tehdä aineiston sisäistä vertailua, analysoida olemassa olevan tiedon vahvuuksia ja heikkouksia sekä tehdä uudenlaisia päätelmiä ja tulkintoja luomalla valitusta aineistosta jäsentynyt kokonaisuus. Neljäntenä ja viimeisenä vaiheena on tulosten tarkasteleminen eli pohdintaa liittyen sisältöön ja menetelmiin sekä tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden arviointia (Kangasniemi ym., 2013).

Etsin aineistoa korkeatasoisista ja vertaisarvioituista suomalaisista ja kansainvälisistä tieteellisistä lähteistä. Hyödynsin lähteissäni myös opintojaksojen kurssikirjoja erityisesti tutkimuksen olennaisia teoreettisia käsitteitä määritellessäni. Päästäkseni käsiksi tuoreisiin aihettani käsitteleviin lähteisiin, käytin hyväkseni myös opinnäytetöitä, joiden aiheet liittyivät tutkimukseni kannalta keskeisiin käsitteisiin eli etäopetukseen, hyvinvointiin ja kolmiportaiseen tukeen. Kolmiportaisen tuen määritelmä on suomalaisessa koulujärjestelmässä lakisääteinen ja yksiselitteinen. Etäopetus ja hyvinvointi -käsitteet vaativat puolestaan näkökulman rajausta lähteitä etsiessäni. Etäopetus on saanut sekä terminä että tutkittavana ilmiönä uudenlaisia merkityksiä koronapandemian jälkeen, minkä tiedostin lähteitä etsiessäni. Hyvinvoinnin näkökulmaa halusin klassikkoteorian lisäksi rajata kouluhyvinvoinnin näkökulmasta.

Pyrin tekemään huolellista lähdeaineiston valintaa ja löytämään tutkimukseeni lähteiksi kirjallisuuden lisäksi väitöskirjoja ja tieteellisiä vertaisarvioituja artikkeleita. Hain soveltuvia lähteitä eri kotimaisista ja ulkomaisista tietokannoista, kuten Oula-Finna, EBSCO, ProQuest ja Google Scholar. Hakusanojen muotoilemiseksi sain apua yliopiston kirjaston hakuoppaan valmiista hakusanoista, joita sovelsin itselleni sopiviksi. Suomenkielisinä hakusanoina käytin sanoja *etäopetus, hyvinvointi, kouluhyvinvointi, kolmiportainen tuki, peruskoulu*. Englanninkielisiä tutkimuksia hain hakusanoilla *distance learning, well-being, covid-19, learning support*.

Tutkimuksen tekemiseen liittyy olennaisesti myös eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvien tekijöiden pohdintaa. Hirsjärven ja hänen kollegoidensa (2009) mukaan tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa kiinnitetään huomiota reliabiliteettiin ja validiteettiin. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa se tarkoittaa tutkimuksen teon tarkkaa kuvausta lukijoille. Validiteettia tarkastellessa huomio kiinnitetään siihen, onko tutkittu sitä mitä olikin tarkoitus tutkia (Hirsjärvi ym., 2009, s. 231–232).

Tässä kandidaatintutkielmassani pyrin avaamaan tutkimuksen tekoni vaiheet mahdollisimman tarkasti. Erityisesti kansainvälisiä tutkimuksia aiheesta löytyi paljon, ja vaatikin tunnollista tarkastelua sen suhteen, vastasiko löytämäni tutkimus muotoilemaani tutkimuskysymykseen. Tutkimuksia oli tehty paljon myös toisen asteen ja korkeakouluopiskelijoiden kokemasta hyvinvoinnista. Tässä tutkielmassa keskityn peruskouluikäisiin suomalaisessa koulujärjestelmässä, jotta saisin liitettyä tutkimukseeni kolmiportaisen tuen näkökulman, joka tukee ymmärrystäni tulevana erityisopettajana.

3 Tutkimuksen teoreettiset käsitteet

Tässä luvussa määrittelen tutkimukseni kannalta olennaisimmat teoreettiset käsitteet *etäopetus*, *hyvinvointi* ja *kolmiportainen tuki*. Hyvinvoinnin käsitteen määrittelen Allardtin hyvinvointiteorian lisäksi kouluhyvinvoinnin näkökulmasta. Kolmiportaisen tuen käsitteen määrittelen suomalaisen koulujärjestelmän mukaisesti.

3.1 Etäopetus

Keeganin (1980) mukaan etäopetus on jonkin oppilaitoksen järjestämää opetusta, jossa opettaja ja oppilaat ovat fyysisesti toisista erillään. Schlosser ja Simonson (2006) tuovat esiin, kuinka etäopetuksessa oppilaat työskentelevät opetussuunnitelman mukaisesti ja teknologiaa hyödynnetään laajasti opettajan ja oppilaiden välisessä vuorovaikutuksessa. Etäopetukseen kuuluu myös oppimateriaalin ja oppimistuotosten jakaminen opettajien ja oppilaiden kesken virtuaalisessa ympäristössä (Simonson & Seepersaud, 2019).

Etäopetusta voidaan antaa joko reaaliajassa tai aikaan sitomattomasti. Kotilainen (2015) sekä Schlosser ja Simonson (2006) tuovat esiin, kuinka etäopetuksessa ja digitaalisissa oppimisympäristöissä voidaan toimia reaaliajassa synkronisesti, jolloin opettaja ja oppilaat ovat samanaikaisesti opetustilanteen äärellä. Etäopetusta voidaan antaa myös asynkronisesti eli ajallisesti määrittelemättömästi, jolloin oppilas voi osallistua opetukseen eri aikaan opettajan kanssa silloin, kun se hänelle itselleen sopii (Kotilainen, 2015, s. 78; Schlosser & Simonson, 2006). Asynkronisesti toteuttavat oppimistilanteet voivat olla esimerkiksi luentotallenteita tai opettajan antamien tehtävien tekemistä itselleen parhaaksi katsomanaan ajankohtana. Kontturin ja hänen kollegoidensa (2020) mukaan molemmissa opetustavoissa oppilaan on saatava oppimiseensa liittyvää palautetta ja tukea.

Opettajan työhön tulee uusia ulottuvuuksia etäopetuksen myötä. Etäopetus vaatii opettajalta enemmän työpanosta sen suunnittelemisen ja opetuksen toteuttamisen vuoksi (Kotilainen, 2015, s. 79). Nummenmaan (2012) mukaan opettajan tärkeän työkalun eli oppilaan ja opettajan välisen vuorovaikutuksen toteutuminen etäopetuksessa ei ole verrattavissa lähiopetukseen. Oppilaan motivointi, aktivointi, ohjaus ja palautteen antaminen etäopetuksessa vaativat opettajilta pohdintaa. Toisaalta etäopetus mahdollistaa opettajan luomaan oppilailleen joustavan ja vapaan oppimisympäristön (Nummenmaa, 2012).

Etäopetukseen liittyy olennaisesti digitaaliset välineet ja verkkoyhteydet. Etäopetus vaatii Saaris (2003) mukaan myös oppilailta teknologiataitoja, sillä etäopetus ja itseohjautuva etäopiskelu ovat yhä enenevässä määrin riippuvaisia tietotekniikan käyttötaidoista. Kontturi kollegoineen (2020) muistuttaa, että opettajan päätyö on oppilaiden opettaminen eikä teknisenä tukena oleminen. On koulutuksen järjestäjän vastuulla huolehtia laitteisiin liittyvästä teknisestä tuesta.

Kuten aiemmin todettiin, etäopetus on aina jonkin instituution tai oppilaitoksen järjestämää. Sitä ei sovi sekoittaa kotiopetukseen, jota voi Opetushallituksen (n.d.) mukaan toteuttaa huoltajan ilmoituksen jälkeen. Tällöin huoltaja vastaa perusopetuksen oppimäärää vastaavien tietojen ja taitojen saavuttamisesta sekä oppivelvollisuuden täyttymisestä. Koulu tai muu opetuksen järjestäjä ei ole velvollinen kotiopetuksessa olevan oppilaan opetuksen järjestämisestä - toisin kuin etäopetuksessa.

3.2 Hyvinvointi

Hyvinvointi-käsitteellä ei viitata vain yhteen ilmiöön tai ilmiöjoukkoon, vaan se on sateenkaarikäsite, jonka sisältö vaihtelee (Minkkinen, 2015, s. 20). Eric Allardtin (1976) klassisen hyvinvointiteorian mukaan hyvinvointi määräytyy historiallisesti ja historiallisten olosuhteiden muuttuessa se täytyy määritellä uudelleen. Pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa hyvinvointi on käsitteellistetty tarpeentyydytyksen kautta ja liitetty elintason ja elämänlaatuun. Elintason liitetään aineellisiin resursseihin perustuva tarpeentyydytys. Elämänlaatuun puolestaan liitetään ihmisten välisiin, ihmisen ja yhteiskunnan sekä ihmisen ja luonnon suhteisiin perustuva tarpeentyydytys. *Hyvinvointi* nähdään objektiivisempänä käsitteenä, jota voidaan tutkia havainnoimalla todellisia olosuhteita ja ihmissuhteita. Subjektiivisempänä pidetään puolestaan *onnen* käsitettä, joka usein sekoitetaan hyvinvoinnin käsitteeseen. Onni on henkilön omia kokemuksia, tunteita, asenteita ja elämyksiä (Allardt, 1976, s. 17, 33–35).

Minkkisen (2015, s. 25) mukaan lapsen hyvinvointi ei ole stabiili tila, vaan jatkuvasti muuntuva ja arvioitavissa oleva tilanne, johon vaikuttavat biologinen, kognitiivinen ja emotionaalinen kehitys, elämäntilanteen muutokset ja haasteet sekä yhteiskunnan eri-ikäisille jäsenilleen antamat mahdollisuudet ja velvoitteet. Matthews kollegoineen (2014) nostaa esiin koulun tärkeän roolin oppilaan hyvinvoinnin tukijana. Koulu ei voi ottaa kaikkea vastuuta itselleen, mutta se voi tarkkailla, mitä vaikutuksia oppilaiden terveystyöskäytymisellä, vertaissuhteilla, identiteetillä ja oman arvon tunteella on heidän hyvinvointiinsa. Parhiala (2020) tuo tutkimuksessaan esiin huomion, kuinka kouluissa on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota oppimisen lisäksi myös

oppilaiden hyvinvointiin. Oppimistuloksia voidaan ennustaa hyvinvoinnin tasosta ja kouluikäisellä hyvinvoinnilla on vaikutuksia yksilön koko loppuelämään. Koulujen roolia hyvinvoinnin tukijana ja edistäjänä ei voida aliarvioida (Parhiala, 2020).

Minkkinen (2015, s. 33) määrittelee *kouluhyvinvoinnin* paikkasidonnaiseksi hyvinvoinnin osa-alueeksi. Konu (2002) esittelee väitöskirjassaan kouluhyvinvoinnin mallin, jonka osa-alueita ovat opetus ja kasvatus, oppiminen ja oppilaiden hyvinvointi. Oppilaiden hyvinvointi jakautuu hänen mukaansa neljään ulottuvuuteen, joita ovat koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamismahdollisuudet sekä terveydentila. Koulun olosuhteisiin kuuluvat koulun fyysisen ympäristön ja koulurakennuksen lisäksi lukujärjestys, luokkakoot ja palvelut, kuten kouluruoka ja terveydenhuolto. Sosiaaliin suhteisiin kuuluvat koulun ilmapiirin ja sosiaalisen oppimisympäristön lisäksi oppilas-opettajasuhde, oppilaiden väliset suhteet, kiusaaminen sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö. Itsensä toteuttamismahdollisuuksiin liitetään koulun tarjoamat mahdollisuudet oppilasta itseä koskeviin asioihin sekä oppilaan työn arvostukseen niin koulun, vanhempien kuin vertaistenkin osalta. Terveydentilan osalta kouluhyvinvointi määrittyy fyysisillä ja psyykkisillä oireilla ja sairauksilla. Terveydentila nähdään myös voimavarana, jonka avulla muita hyvinvoinnin osa-alueita voidaan saavuttaa (Konu, 2002, s. 43–46).

Myös turvallisuuden tunteella koulussa on merkitystä oppilaan hyvinvoinnille. Mooren ja McArthurin (2017) mukaan turvattomuutta koulussa luovat uudet ympäristöt, uudet opettajat, uudet toimintamallit sekä tilanteiden ennustamattomuus. Karppinen ja Pihlava (2016) kirjoittavat oppilaan ja opettajan välisen vuorovaikutuksen olevan hyvinvoinnin ytimessä. Heidän mukaansa turvallisessa, tuetussa ja vastavuoroisessa asioiden ja tunteiden jakamisen kontekstissa lapsen on mahdollista kokea syvää luottamusta, joka antaa hänelle tunteen omasta arvosta. Koulu yhteisöön liittyy myös hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta vähentäviä ilmiöitä, joista yksi on kiusaaminen. Salmivallin (2016) mukaan kiusatut oppilaat ovat muita ahdistuneempia, masentuneempia ja yksinäisempiä. Kiusatuksi tulemisella voi olla vaikutuksia, jotka vaikuttavat yksilön elämään vielä vuosienkin päästä.

3.3 Kolmiportainen tuki

Oja (2012) kirjoittaa, kuinka erityisopetus koki suomalaisessa koulujärjestelmässä strategisen muutoksen vuonna 2011, kun 1. tammikuuta eduskunta hyväksyi muutokset perusopetuslakiin erityisopetuksen osalta. Aiemmin suomalaista erityisopetusta luonnehdittiin termeillä segregaatio tai integraatio, kun erityisopetuksessa olevat oppilaat sijoitettiin erityisluokkiin ja -kouluihin

ja integroituminen yleisopetukseen oli minimaalista. Uudistetut normit ja kolmiportaisen tuen järjestelmä vaativat kouluilta opetusrakenteiden ja toimintakulttuurin muutosta (Oja, 2012).

Kolmiportaisen tuen avulla pyrittiin erityisopetuksen järjestämisessä segregaaation ja integraation sijasta inklusion toteuttamiseen. Ojan (2012) mukaan tukea tarvitseva oppilas on oikeutettu tukeen omassa lähikoulussaan. Kun aiemmin oppilaan tuli siirtyä fyysisesti eri kouluun tai luokkaan erityisopetusta saamaan (Oja, 2012), inklusiivisessa koulussa oppilaan tarvitsema tuki on aina läsnä omassa luokassa (Dahlgrén ja Partanen, 2012). Helle kollegoineen (2012) painottaa, kuinka inklusiivisessa kaikille avoimessa koulussa tuen tarpeessa olevan oppilaan haasteisiin vastataan pedagogiikan avulla. Tällöin vähennetään syrjintää, luodaan kaikille avoin yhteiskunta ja tarjotaan koulutusmahdollisuuksia jokaiselle (Helle ym., 2012).

Opetushallituksen *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa* (2014) määritellään kolme koulunkäynnin ja oppimisen tuen tasoa, jotka ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Oppilas voi kerrallaan saada tukea yhdeltä tasolta. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, suunnitelmallista ja muuntautuvaa tuen tarpeen mukaan. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena, kuin tarve vaatii. Tuki voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman samanaikaisen tukimuodon saamiseen. Kolmiportaisen tuen tukimuotoja ovat muun muassa tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet (Opetushallitus, 2014, s. 61).

Kolmiportaisen tuen ja inklusion toteutuminen vaatii suunnannäyttöä koulujen johdolta sekä riittävää resurssia ja yhteistyötä. Liusvaara (2012) korostaa rehtorin merkittävää roolia muutoksen tukijana. Rehtori on koulunsa pedagoginen johtaja, joka johtaa organisaatiossaan kehitystä ja uuden oppimista. Erityisopetusstrategia on yksi merkittävä toimi, joka vaatii rehtorilta huomiota ja resursointia (Liusvaara, 2012). Jotta oppilaan tuki voidaan jalkauttaa yleisopetuksen luokkaan tämän lähikouluun, tarvitaan uudenlaista erityisopetuksen resursointia ja opettajien yhteistyön mahdollistamista esimerkiksi yhteisen suunnitteluajan puitteissa. Kolmiportaisen tuen antamisessa korostuu oppilasta opettavien luokan- ja aineenopettajien sekä erityisopettajan yhteistyön lisäksi yhteistyö huoltajien kanssa (Björn ym., 2016). Thuneberg kollegoineen (2014) korostaa, että kolmiportaisen tuen toteuttaminen vaatii opettajilta tehokkaita yhteistyön menetelmiä, joustavien ja muunneltavien oppilasryhmittelyjen käyttöä sekä opetuksen eriyttämistä innovatiivisilla keinoilla.

4 Eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät etäopetuksessa

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymykseeni ”Mitkä tekijät ovat yhteydessä eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin etäopetuksen aikana?” Ennako-oletukseni ennen kirjallisuuskatsauksen prosessiin ryhtymistä oli, että löytäisin myös positiivisia yhteyksiä etäopetuksen ja hyvinvoinnin välille. Kouluympäristö ei ole kaikille yksilöille hyvinvoinnin lähde, joten uskalsin olettaa, että etäopetuksen yhteys oppilaiden hyvinvointiin on moninaisempi kuin mediassa ja yhteiskunnassa vallalla olleet negatiiviset yhteydet antavat olettaa.

Tarkastelen tuloksia ja vastaan tutkimuskysymykseeni neljästä eri näkökulmasta. Ensimmäisenä tarkastelen etäopetuksen *negatiivisia yhteyksiä* hyvinvointiin, joita tutkimuksissa ilmeni selvästi eniten. Koronapandemian myötä vallinneet poikkeusolot muuttivat lähes kaikkien koululaisten arkirutiineja merkittävästi lisäten koululaisten pahoinvointia ja kuten Sainio kollegoineen (2020) toteaa, oli vaikea ennakoida kenelle etäopetus soveltuisi ja kenelle ei. Tutkimuksista ilmeni myös etäopetuksen *positiivisia yhteyksiä* hyvinvointiin, joita tarkastelen toisena. Positiiviset yhteydet olivat yksilöllisempiä, mutta vaikuttivat suuresti hyvinvointiin. Kolmantena tarkastelen etäopetuksen yhteyksiä hyvinvointiin *perheiden ja huoltajien hyvinvoinnin* näkökulmasta. Mielestäni se on perusteltua, sillä kodin ja perheen hyvinvointi ovat tärkeä osa oppilaan hyvinvointia, varsinkin kun etäopetus toteutettiin kotiooloissa, joissa lapset ja nuoret viettivät poikkeusoloina normaalia enemmän aikaa. Neljäntenä halusin tulevana erityisopettajana tarkastella etäopetusjaksoa myös *oppimisen tuen toteutumisen* näkökulmasta. Tehostetun ja erityisen tuen piirissä olevat oppilaat olivat poikkeusoloissa haavoittuvassa asemassa, kun heidän oppimisensa ja koulunkäynnin tukensa siirtyi etäyhteyksien päähän.

4.1 Oppilaiden hyvinvointiin negatiivisesti yhteydessä olevat tekijät

Jo sulkutoimenpiteitä harkittaessa nousi huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista etäkouluaikana (Sainio ym., 2020). Poikkeusolojen ja etäopetusjakson jälkeen tehdyt tutkimukset ovatkin osoittaneet huolet todellisiksi, ja etäopetuksen vaikutukset on koettu hyvinvointia heikentäviksi useissa eri tutkimuksissa. Yksi hyvinvointia heikentävistä näkökulmista liittyi etäopetuksen strukturointiin ja käytännön järjestämiseen. Ahtiainen kollegoineen (2021a) toteaa kyselytutkimuksensa raportissa, kuinka strukturoimaton etäopetus erityisesti alakoululaisilla asetti oppilaat liian suuren taakan alle vaatimalla heiltä suurta itseohjautuvuuden taitoa. Myös yläkoululaisten kohdalla voitiin todeta suurempaa stressitasoa oppilailta silloin, kun etäopetuksessa ei

edetty lukujärjestyksen mukaan, vaan opetus oli strukturoimatonta (Ahtiainen ym., 2021a). Etäopetus oli Sainion ja hänen kollegoidensa (2020) tutkimuksen mukaan osittain laadutonta, jolloin opettajien osaamattomuus ja vähäinen aikaresurssi eivät tukeneet oppilaiden oppimista ja hyvinvointia.

Opiskelun kuormittavuus ja oppimisvaikeudet lisääntyivät etäopetuksen myötä, ja huoltajista kolmasosa koki lapsensa voimavarojen heikenneen etäopiskelun myötä (Sainio ym., 2020; Kankaanranta & Kantola, 2020). Etäopiskelu kuormitti erityisesti niitä oppilaita, joiden suomen kielen taito oli heikkoa (Hietanen-Peltola ym., 2020). Yläkoululaisilla etäopetus synnytti huolta omasta pärjäämisestä (Ahtiainen ym., 2021b). Ne oppilaat, jotka pärjäsivät koulussa tavallisesti hyvin, saivat etäkoulusta lisäpaineita ja saattoivat käyttää valtavia tuntimääriä koulutöihin (Hietanen-Peltola ym., 2020). Osalle oppilaista etäopetus aiheutti sen, että opinnot eivät edenneet ollenkaan ja koulu oli tauolla koko kevään etäopetusajan (Kankaanranta & Kantola, 2020). Myös Sainio tutkimusryhmänsä (2020) kanssa teki havainnon ”kadonneista oppilaista”, joihin ei koko keväänä saatu yhteyttä.

Etäopetuksen negatiiviset vaikutukset ulottuivat oppilaiden hyvinvointiin myös toimivan ja laadukkaan arjen näkökulmasta. Tavallisesti oppilaan vuorokausi rytmittyy arkisin koulupäivien mukaan, kun hän herää, opiskelee, syö koulussa lounaan ja ulkoilee välitunneilla sekä viettää vapaa-aikaa mielekkäissä puuhissa vertaistensa parissa. Etäopetuksen ja poikkeusolojen aikana oppilaiden hyvinvointia tuottavat harrastukset olivat tauolla eikä koululounasta ollut aluksi saatavilla, kun joillekin koululaisille se voi olla päivän ainoa lämmin ja monipuolinen ateria (Lammi-Taskula ym., 2020). Ahtiainen ja hänen kollegoidensa (2021b) mukaan pienellä osalla oppilaista oli huomattavia vaikeuksia arjen sujumisen ja vuorokausirytmien kanssa, jolloin ongelmia aiheutti erityisesti valvominen. Joillekin oppilaille vuorokausirytmien ja koulunkäynnin pulmat aiheuttivat psyykkistä oireilua ja mielenterveyden pulmia (Hietanen-Peltola ym., 2020).

Suomessa saatiin koululounas aika pian etäopetusjakson alkaessa toimitettua kotiin, mutta Lancker ja Parolin (2020) ovat tutkineet koulusulkujen ja etäopetuksen vaikutuksia köyhissä perheissä elävien lasten hyvinvointiin Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Heidän mukaansa kouluruokailun puuttuminen aiheutti näille lapsille ruoan saannin epävarmuutta, joka on yhteydessä akateemiseen suorittamiseen, fyysiseen terveyteen ja mielen hyvinvointiin. Osassa Eurooppaa lapsia asui myös kodeissa, joissa ei ollut kunnollista ilmastointia, mutta silti he joutuivat viettämään kotona suuren osan ajasta. Kaikilla ei ollut pääsyä ulkoilmaan viettämään vapaa-aikaa.

Yhdysvalloissa pieni osa lapsista oli kokonaan kodittomia, ja pysyvän asuinpaikan puute aiheutti vaikeuksia etäopetukseen. Pandemian myötä lapsiperheköyhyys on vain lisääntynyt, jolloin vaikutukset lasten hyvinvointiin, terveyteen ja oppimistuloksiin ovat yhä suuremmat (Lancker & Parolin, 2020). Myös Bonal ja González (2020) tuovat esiin tutkimuksessaan, kuinka pandemia on kärjistänyt entisestään hälyttävän suuria eroja eri sosioekonomista taustoista tulevien oppilaiden välillä jokaisessa maailman kolkassa.

Etäopetus on ollut yhteydessä oppilaiden hyvinvointiin aiheuttamalla negatiivisia tunteita ja niiden kokemuksia. Yksinäisyys lisääntyi sukupuolesta riippumatta, mutta eniten sitä kokivat muunsukupuoliset (Ahtiainen ym., 2021a; Ahtiainen ym., 2021b). Myös koulun henkilökunnan ja huoltajien tutkimusvastauksista ilmeni huoli oppilaiden lisääntyneestä yksinäisyydestä (Sainio ym., 2020; Ahtiainen ym., 2021b). Etäopetusaikana lisääntyivät myös oppilaiden kokema masennus ja alakuloisuus (Ahtiainen ym., 2021b), ahdistus (Sainio ym., 2020), turhautuneisuus (Hietanen-Peltola ym., 2020) sekä väsymys- ja uupumusoireet (Ahtiainen ym., 2021a). Ahtiainen (2021b) ja hänen kollegoidensa mukaan myös oppilaiden pelon tunteet lisääntyivät. Oppilaita huolestutti pelko perheenjäsenen sairastumisesta koronaan, yksin jäämisen pelko, pelko taloudellisesta tilanteesta sekä vanhempien työttömyydestä (Ahtiainen ym., 2021b). Valtioneuvoston (2021, s.17) tiedotteen mukaan auttavissa puhelin- ja nettipalveluissa on korona-aikana havaittu lasten ja nuorten ahdistuneisuutta, turvattomuutta ja muita mielenhyvinvointiin liittyviä kysymyksiä.

Ylipäättään etäopetus ja poikkeusolot heikensivät oppilaiden omasta mielestä heidän tyytyväisyyttään ja elämänlaatuaan (Ahtiainen ym., 2021a). Tutkimuksessaan Lahtinen ja Myllyniemi (2021) ovat tutkineet nuorten tyytyväisyyttä Nuorisobarometrin aineiston avulla. Heidän mukaansa tyytyväisyyden mittaaminen on keskeinen tapa saada käsitystä lasten ja nuorten koetusta hyvinvoinnista. Heidän mukaansa korona-ajan suurimmat riskit liittyen lasten ja nuorten hyvinvointiin ovat aiheutuneet pandemian hillitsemiseksi tehdyistä toimenpiteistä, joiden seurauksena opintoihin, ystäväpiiriin, harrastuksiin ja ajanviettopaikkoihin (kirjastot, nuorisotilat, kahvilat) on tullut muutoksia. Tutkijat tuovat esiin myös inhimillisen näkökulman liittyen nuoruuteen ja koronan tuomiin rajoituksiin. Heidän mukaansa nuoruutta ei voi elää vain etänä, ja ohi menneet mahdollisuudet luovat turhautumista Tässä valossa elämäntyytyväisyyden lasku ei ole yllätys (Lahtinen ja Myllyniemi 2021).

Ystävyys-suhteiden ylläpito oli etäopetus- ja poikkeusolojakson aikana haastavaa (Lammi-Tasakula ym., 2020), mikä vähensi oppilaiden kavereilta saamaa vertaistukea. Sosiaalisilla suhteilla

on kuitenkin merkitystä yksilön hyvinvointiin. Zaccoletti kollegoineen (2020) nostaa esiin, kuinka poikkeusolot ja etäopetus vaikuttivat haitallisesti erityisesti yläkouluikäisiin. Heidän elämässään biologiset, tiedolliset ja sosiaaliset muutokset ovat vallitsevia ja heillä on kasvanut tarve kokea ikätovereiden seuraa ja autonomian kokemuksia.

Parhialan (2020) mukaan oppilaiden hyvinvointiin vaikutti negatiivisesti se, että heidän ongelmansa hyvinvoinnissa eivät aina näkyneet ulospäin. Myös Sainio kollegoineen (2020) havaitsi, kuinka oppilaiden voinnin seuraaminen ja ongelmien havaitseminen etäyhteyksin oli vaikeaa, mikä loi opettajille osittain vääristyneen kuvan siitä, että oppilaiden haasteet eivät etäopetuksessa lisääntyneet. Oppilaista itsestään osa koki jääneensä tarvitsemaansa tukea etäopetuksen aikana (Ahtiainen ym., 2021a). Etäopetuksen aikana myös oppilaiden mahdollisuus saada apua niin fyysisiin kuin psyykkisiin terveysongelmiin pieneni, koska kouluterveydenhuollon henkilöstöä siirrettiin muihin tehtäviin koronapandemia-aikana (Ahtiainen ym., 2021b).

Moilanen kollegoineen (2021) muistuttaa, etteivät kaikki koronapandemian vaikutukset näy nykyhetkessä, vaan voivat heijastella viiveellä ajan kuluessa. Heidän mukaansa ongelmien kasaantuminen ja kielteiset vaikutukset ovat näkyneet erityisesti heikommassa asemassa olevien, kuten esimerkiksi lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten elämässä. Palveluiden saatavuus heikkeni tai peruuntui kokonaan esimerkiksi lapsen terapian, psykologisten tutkimusten tai kotipalvelun kohdalla (Moilanen ym., 2021). Lammi-Taskula kollegoineen (2020) huomauttaa, että samalla kun haasteet perheissä lisääntyivät, tapahtui lapsiperheiden eniten käyetyissä palveluissa, kuten varhaiskasvatuksessa sekä neuvola- ja lääkäripalveluissa suuri pudotus.

4.2 Oppilaiden hyvinvointiin positiivisesti yhteydessä olevat tekijät

Etäopetuksella oli myös positiivisia vaikutuksia yksittäisten oppilaiden arjessa ja kuormituksessa. Ahtiaisen ja hänen tutkijatovereidensa (2021a) mukaan osa tutkimukseen osallistuneista koki koulunkäyntinsä sujuneen paremmin kotioloissa, ja etäopetuksen olleen mieluista. Sainio kollegoineen (2020) muistuttaa, että joillekin oppilaille normaali kouluarki on pahoinvoinnin lähde. Lammi-Taskulan ja hänen kollegoidensa (2020) mukaan oppilaiden lisääntynyt vapaa-aika sekä koulumatkojen puuttuminen erityisesti pitkien välimatkojen päässä asuvien oppilaiden kohdalla lisäsivät hyvinvointia etäopetuksen aikana. Kankaanrannan ja Kantolan (2020) mukaan pidemmät yöunet sekä aikaisten aamuherätysten ja joissakin tapauksissa haastavien kouluunlähtötilanteiden puuttuminen lisäsivät oppilaiden hyvinvointia.

Koulu on intensiivinen ja sosiaalinen kasvuympäristö oppilaille. Tutkimusten mukaan joidenkin kohdalla tämän kasvuympäristön ja sen ilmiöiden tilapäinen puuttuminen oppilaiden elämästä lisäsi oppilaiden hyvinvointia. Hietanen-Peltola kollegoineen (2020) tuo esiin, kuinka jotkut oppilaat hyötyivät etäkoulusta, kun tällöin ei tarvinnut selvitä sosiaalisista tilanteista. Myös Sainio kollegoineen (2020) teki huomion, että etäopetuksen aikana oppilailla ilmeni vähemmän sosiaalisia paineita. Myös kiusaaminen ja riidat jäivät etäopetuksessa vähäisemmäksi (Sainio ym. 2020). Myös Moilanen kollegoineen (2021) havaitsi koulukiusaamisen ja koulujännityksen vähentyneen etäopetusaikana.

Sainion ja hänen kollegoidensa (2020) mukaan myös opettajat huomasivat etäopetuksessa positiivisia yhteyksiä, joilla on vaikutusta oppilaan oppimiseen ja hyvinvointiin. Etäopetuksen todettiin olleen ujoille oppilaille vapauttava ja uutta luova kokemus. Opettajat havaitsivat etäopetuksen myötä myös oppilastuntemuksensa parantuneen sekä koti-koulu yhteistyön kehittyneen (Sainio ym., 2020). Myös Goman tutkijakollegoineen (2021, s. 47) esittää, kuinka etäopetus mahdollisti sopivamman tavan osoittaa osaamistaan sellaisille oppijoille, jotka eivät koulussa oppitunneilla uskaltaneet osallistua yhteiseen keskusteluun.

4.3 Perheiden ja huoltajien hyvinvointi etäopetusjakson aikana

Etäopetuksen vaikutukset perheiden ja huoltajien hyvinvointiin ovat olleet vaihtelevia. Perheiden ja huoltajien hyvinvointi on oleellista tarkastellessa lasten ja nuorten hyvinvointia. Jo etäopetusta harkittaessa ennen sulkutoimia tiedostettiin kotien vaikutus oppilaiden hyvinvointiin. Ristikari kollegoineen (2018, s. 25) nostaa esiin tilaston, jonka mukaan suomalaisista lapsista viidesosalla on vanhempi, jolla on mielenterveyden häiriötä. Raitasalon ja hänen tutkijatovereidensa (2016) mukaan noin 6 % suomalaisista lapsista asuu kotona, jossa toisella tai molemmilla vanhemmista on päihdeongelma. Näiden tietojen valossa etäopiskelun pelättiin kulminoivan ongelmia, joilla olisi kielteinen vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Aika etäopetuksessa haastoi ja kuormitti erityisesti erityislasten ja monilapsisia perheitä (Hietanen-Peltola ym., 2020). Kankaanrannan ja Kantolan (2020) tutkimuksen mukaan tehostettua tai erityistä tukea saavien oppilaiden vanhemmista lähes 70 % koki arkensa huomattavasti tai jonkin verran kuormittavammaksi etäopetuksen aikana. Puolestaan 65 % vanhemmista koko voimavaransa huonommaksi, sillä etäopetus vaati perheiltä paljon (Kankaanranta & Kantola, 2020). Ahtiainen kollegoineen (2021a) totesi koulujen sulkutoimien ja etäopetusjakson lisän-

neen huoltajien stressiä lapsen koulunkäyntiin liittyen. Mikäli koulun etäkoulukäytännöt toimivat, vaikutti se koko perheen hyvinvointiin. Vanhempien korkealla koulutustasolla nähtiin myös olevan vaikutusta etäopetuksen sujumiseen (Ahtiainen, 2021a).

Etäopetusjakson lisäksi samanaikaiset yleiset poikkeusolot ja rajoitukset aiheuttivat perheissä jaksamisen, arjen hallinnan ja hyvinvoinnin haasteita. Hietanen-Peltola kollegoineen (2020) havaitsi perhetilanteiden kriisiytymistä aiheuttaen vanhemmissa turvattomuutta. Lasten ja nuorten ohella myös vanhemmat tarvitsivat tukea. Sosiaalisen kanssakäymisen rajoitusten takia moni perhe menetti isovanhempien tuen tärkeänä arjen turvaverkkona ja lastenhoitoapuna. Ilman tukea perheet kuormittuivat, mikä johti riitoihin ja parisuhdeongelmiin perheissä. Yksinhuoltajat olivat tiukoilla ja uusperheiden lasten tapaamisten ja vuoroasumisen ristiriidat lisääntyivät (Hietanen-Peltola ym., 2020). Myös Moilanen kollegoineen (2021) havaitsi ikävän läheisiä ja erityisesti isovanhempia kohtaan heikentäneen koronakevään aikana eri-ikäisten lasten ja nuorten hyvinvointia. Poikkeusoloissa lapsen hyvinvointia lisäävät läheisten aikuisten tarjoama turvallisuuden tunne ja säännöllinen arki, joka jatkuu mahdollisimman normaalina. Lasten tulee saada kuulla, että tästä ohimenevästä jaksosta selvittää yhdessä (Moilanen ym., 2021).

Valtioneuvoston tiedepaneelin (2020) mukaan perheväkivaltaan liittyvät poliisin kotikäynnit lisääntyivät poikkeusoloissa, kuten myös lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle. Huolestuttavaa oli, että lastensuojeluilmoitukset puolestaan vähenivät, sillä huolen havaitsevat palvelut, joita normaalisti lapsen arjessa ovat koulu, varhaiskasvatus, terapiat ja muut perhepalvelut, olivat etäyhteyksien päässä tai katkolla kokonaan (viitattu lähteessä Sainio ym., 2020, s. 4). Prime kollegoineen (2020) tuo tutkimuksessaan esiin tärkeän näkökulman perheen sisäisen hyvinvoinnin seurannaisvaikutuksista. Heidän mukaansa koronan aikaiset poikkeusolot aiheuttivat monille perheille sosiaalisen häiriötilan, joka muodostui monista yhtäaikaista stressitekijöistä. Epävarmuus, taloudelliset huolet, työttömyys ja eristäytyminen nakersivat vanhemmuuden hyvinvointia, mikä puolestaan vähentää vanhemman lapselle suomaa ohjausta, lämpöä ja huolenpitoa. Myös vanhempien parisuhde on usein mukana tässä noidankehässä (Prime ym., 2020).

Jotkut perheet kokivat etäopetusajan positiivisena ajanjaksona itselleen. Sainion ja hänen kollegoidensa (2020) mukaan joidenkin vanhempien mukaan etäopetusaika ja poikkeusolot olivat myönteinen rauhoittumisen ja perheen sisäisiä suhteita lähentävä ajanjakso. Myös Moilanen kollegoineen (2021) teki artikkelissaan huomioita korona-ajan myönteisistä vaikutuksista lapsen ja perheiden hyvinvoinnissa. Heidän mukaansa perhearki rauhoittui ja erityisesti perheen

isällä oli enemmän aikaa perheelleen. Myös luonnossa vietettiin enemmän aikaa (Moilanen ym., 2021).

Choi kollegoineen (2020) toi esiin perheiden lisääntyneen taiteiden ja humanisuuden merkityksen arvostamisen poikkeusolojen ja koulusulkujen aikana. Vanhemmat ovat halunneet vapaa-ajan lisääntyessä tarjota lapsilleen kulttuurista pääomaa virtuaalisten museo- ja eläintarhakäyntien avulla. Hiltusen ja Rantalan (2013) mukaan taide ja kulttuuri voivat antaa kokemuksia, jotka tukevat yksilön hyvinvointia.

Lyu kollegoineen (2020) tutki sukupolvien välisen vuorovaikutuksen ja oppimisen vaikutuksia Kiinassa ajanjaksona, jolloin ankarimmat sulkutoimet olivat jo ohitse, mutta etäopetus yhä jatkui. He tuovat esiin, kuinka koulusulkujen aikana isovanhemmat ja lastenlapset viettivät aiempaa tiiviimmin aikaa yhdessä perheen vanhempien palattua työpaikoilleen, jolloin mahdollistui sukupolvien välinen keskustelu, ymmärrys ja tiedonsiirtäminen terveyden, elämäntaitojen ja arvojen saralla. Etäopetusaika koettiin arvokkaana lähentymisen ja oppimisen aikana sekä lasten että isovanhempien näkökulmasta. (Lyu ym., 2020).

4.4 Oppimisen tehostettu ja erityinen tuki etäopetusjakson aikana

Tässä alaluvussa keskitetään huomio tutkimuksissa esiintyneisiin tehostetun ja erityisen tuen toteutumisen havaintoihin etäopetusaikana. Parhiala (2020) esittää, kuinka oikea-aikainen, kohdennettu ja tehokas oppimisen tuki tukee myös hyvinvointia. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin (2020, s. 8) mukaan oppimisen tukea ei ollut koronakeväänä riittävästi saatavilla. Oppilaat vastasivat tehostetun tuen osalta tuen toteutuneen etäopetusaikana normaalioloja heikommin; rehtorien ja opettajien mukaan kaiken tasoinen tuki toteutui poikkeusoloissa heikommin kuin lähiopetuksessa (Ahtiainen ym., 2021b). Karvin (2020, s. 24) tutkimuksen mukaan opettajista suuri joukko koki tehostetun ja erityisen tuen toteuttamisessa olleen paljon haasteita, kun taas rehtoreista pienempi kuin opettajien joukko oli sitä mieltä. Ahtiainen kollegoineen (2021a) tuo esiin huoltajien näkemyksen siitä, kuinka tehostetun ja erityisen tuen oppilaat jäivät poikkeusoloissa kokonaan ilman tukea. Kankaanrannan ja Kantolan (2020) tutkimuksessa lähes puolet huoltajista oli sitä mieltä, etteivät heidän lapsensa saaneet tehostettua tai erityistä tukea pandemian aikana etänä lainkaan.

Haavoittuvimmassa asemassa olevat erityisen tuen oppilaat olivat valtaosassa kouluista lähiopetuksessa, ja hyötyivät siitä (Ahtiainen, 2021a). Kankaanrannan ja Kantolan (2020) tutkimuksen mukaan lähiopetuksessa joustavin järjestelyin opiskeli alle kymmenesosa tukea tarvitsevista oppilaista, joten suurin osa opiskeli etänä. Etäopetuksen kuormittavuus korostui erityisen tuen oppilailla (Goman ym., 2021, s. 50). Koulun opetushenkilöstössä riittämättömät resurssit ja etäopetuksen tuomat muutokset aiheuttivat huolta oppimisen vaikeuksien lisääntymisestä erityisen tuen oppilaiden osalta (Sainio ym., 2020).

Etäopetuksen aikana tehostettua tai erityistä tukea saavat oppilaat eivät olleet olosuhteiltaan yhdenvertaisessa asemassa. Ahtiainen kollegoineen (2021a) nostaa esiin, kuinka oppilaiden digi-infrassa oli puutteita ja haasteita. Karvin (2020) mukaan erityisen tuen oppilailla oli etäopetuksessa vaihtelevasti käytössään tietoteknisiä välineitä, toimiva nettiyhteys sekä rauhallinen oma tila. Myös oppimisen itseohjautuvuus ja huoltajilta saatu tuki estivät yhdenvertaisuuden toteutumista etäopetuksessa erityisen tuen oppilaiden kohdalla (Karvi, 2020, s. 7, 14).

Kankaanrannan ja Kantolan (2020) mukaan opettajan kyky tukea oppilasta etäopetuksen aikana vaihteli valtavasti. Tuen toteutuminen etäyhteyksillä oli kiinni opettajan toimintatavoista, suhtautumisesta ja osaamisesta (Kankaanranta & Kantola, 2020). Sainio kollegoineen (2020) tuo esiin, kuinka oppilaiden hyvinvointia heikensivät opettajien osaamattomuus sekä vähäinen aika, jota he pystyivät osoittamaan oppilaille etäopetuksen aikana. Sergejeffin (2020) mukaan varsinkin tuen tarpeessa olevien oppilaiden jättäminen ainoastaan annettujen tehtäväpakettien varaan harvoin onnistuu, ja asettaa myös vanhemmat todella suuren ja heille kuulumattoman vastuun äärelle. Koulun tarjoama etäopetus ja -ohjaus ovat tärkeitä etäopetuksen onnistumiseksi. Myös yksilölliset ohjaustilanteet auttavat oppilasta etenemään tehtävissä sekä hahmottamaan opintojen kokonaistilannetta (Sergejeff, 2020). Opettajien toiminnassa oli eroja myös yhteydenpidossa. Kankaanrannan ja Kantolan (2020) mukaan noin kymmenesosaan tehostetun ja erityisen tuen etäopiskelevista oppilaista ei oltu koulun puolelta yhteydessä ollenkaan etäopetusjakson aikana.

5 Pohdinta ja johtopäätökset

Tässä kandidaatintutkielmassa selvitin, millaisia yhteyksiä koronapandemian poikkeusolojen aikaisella etäopetuksella on ollut eri tuen tasolla opiskelevien oppilaiden hyvinvointiin tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella. Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Aloitin tutkimuksen määrittelemällä etäopetuksen, hyvinvoinnin sekä kolmiportaisen tuen käsitteet. Alkuperäinen ajatukseni tutkimusprosessiin lähtiessäni oli tutkia ainoastaan erityisen tuen oppilaiden hyvinvointia etäopetuksen aikana. Tutkimuksia lukiessani laajensin kuitenkin näkökulmaa kaikille tuen kolmelle portaalle, jottei tutkimus olisi jäänyt liian kapeaksi. Tulevana erityisopettajana pidän erityisen tärkeänä kaikenlaisten oppijoiden hyvinvoinnin turvaamisen koulujärjestelmässä. Halusinkin tuloksissa nostaa tehostetun ja erityisen tuen toteutumisen ja yhteyden hyvinvointiin omaksi alaluvukseen. Tärkeänä näkökulmana tutkimuksista nousi myös huoltajien ja perheiden näkökulma, sillä ne ovat merkityksellisessä yhteydessä oppilaan hyvinvointiin.

Etäopetuksen yhteydet oppilaiden hyvinvointiin olivat tulosten perusteella yksilöllisiä ja vaihtelevia. Tutkimuksissa vaihteli oppilaiden oma, huoltajien sekä koulun henkilöstön näkemys oppilaiden hyvinvoinnista. Etukäteen oli vaikea tietää, kenelle etäopetus tulisi sopimaan ja kenelle ei. Tutkimustuloksissa nousivat vahvimmin esille etäopetuksen negatiiviset yhteydet oppilaiden hyvinvointiin. Etäopetuksen aikana oppilaiden arki muuttui totaalisesti. Koulun strukturoidun arjen, säännöllisen päivärytmin ja ystävyys-suhteiden puuttuminen oppilaan arjesta heikensi hyvinvointia. Kotona opiskelu lisäsi koulunkäynnistä koettua kuormaa ja heikensi oppilaan voimavaroja. Etäopiskelun vaatimus taitoja suurempaan itseohjautuvuuteen heikensi oppimista ja sitä kautta hyvinvointia. Tyytyväisyys elämään laski ja negatiiviset tunteet lisääntyivät, joista tutkimusten mukaan yleistyi eniten yksinäisyyden tunne. Opettajien oli hankala huomata oppilaiden ongelmia etäyhteyksien päästä, ja osalla oppilaista koulu jäikin koko kevään ajaksi tauolle.

Inhimillisestä näkökulmasta on valitettavaa, että 2000-luvulla syntynyt sukupolvi kantaa huolta maapallomme tulevaisuuden tilasta ilmaston lämpenemisen seurauksena, minkä lisäksi heidän lapsuuttaan ja nuoruuttaan on mullistanut myös äkilliset poikkeusolot ja sulkutoimet. Koronapandemian myötä heidän turvallisuuden tunteensa järkkyy jälleen, kun tuttu ja turvallinen arki vaihtui epätietoisuuteen ja uusiin toimintatapoihin, joihin kukaan ei ollut ehtinyt varautua. Myös lähimmäisten terveydentila aiheutti huolta, ja kaikki sosiaaliset suhteet tuli laittaa tauolle

määrittelemättömäksi ajaksi. Osalle lapsista ja nuorista koti ja siellä vallitsevat lämpimät aikuissuhteet kannattelivat ja loivat kokemuksen siitä, että tästä selvitään yhdessä. Osalla lapsista ja nuorista ei välttämättä ollut yhtään turvallista aikuista ympärillään, kun koulu ja muut lasta ja nuorta lähellä olevat palvelut olivat katkolla.

Tulosten mukaan etäopetuksella oli myös positiivisia yhteyksiä oppilaiden hyvinvointiin. Joillekin oppilaille tavallinen kouluarki on pahoinvoinnin lähde, jolloin normaalin arjen puuttuminen oli positiivisessa yhteydessä oppilaan hyvinvointiin. Tutkimusten mukaan joillakin oppilailla etäopetus sujui paremmin kotioloissa ja koulunkäynnin kuorma oli kevyempi ilman häiriötekijöitä. Sosiaalinen paine, riidat ja kiusaaminen jäivät etäopetuksen aikana oppilaan arjesta pois, mikä lisäsi hyvinvointia. Osa ujoimmista oppilaista koki etäopetuksen vapauttavana aikana, jolloin oppilas pystyi osoittamaan osaamistaan opettajalle uusin voimaannuttavin keinoin. Myös lisääntynyt vapaa-aika oli tutkimusten mukaan yhteydessä oppilaiden hyvinvointiin positiivisesti.

Mielestäni etäopetuksen positiivisia ja negatiivisia yhteyksiä oppilaan hyvinvoinnille ei tulisi asettaa vastakkain, vaan ne molemmat tulisi ottaa huomioon, kun tulevaisuuden opetuksen järjestämisen tapoja kehitetään joustavampaan suuntaan. Etäopetus ei ollut pelkästään pandemia-ajan poikkeuksellinen työskentelytapa, vaan on tullut yhteiskuntaamme jäädäkseen. Etäopetus tulisikin tulevaisuudessa nähdä perusopetuksen kentällä myös mahdollisuutena toteuttaa opetusta joustavasti sitä akuutisti ja väliaikaisesti tarvitseville. Etäopetusjakson aikana myös opettajien digitaidot kehittyivät roimasti, minkä ylläpitämiseksi etäopetusta ei kannata kokonaan sivuuttaa jatkossa. Kenenkään oppilaan kohdalla etäopetuksen ei soisi olevan pääasiallinen toimintatapa läpi koulupolun, mutta tarvittaessa etäopetuksen tulisi olla mahdollista. Koulukäymättömyys on yhteiskunnassamme todellinen ongelma. Etäopetus voisi tuoda vaihtoehtoja lähiopetukselle lapsen tai nuoren elämäntilanteen sitä vaatiessa. Kuitenkaan kynnykselle sosiaalisille tilanteille ei soisi kasvavan liian suureksi, ja myös sosioemotionaalisten taitojen kehittymiseksi sosiaaliset tilanteet vertaisten seurassa ovat tärkeitä.

Tutkimustulosten perusteella huoltajien ja perheiden hyvinvoinnilla voitiin nähdä olevan yhteyksiä oppilaan hyvinvointiin. Etäopetusjakson myötä perheet viettivät paljon aikaa yhdessä kotona, mikä näkyi osassa perheitä lähentymisen ja rauhoittumisen aikana, kun taas osassa perheistä ajanjakso oli hyvin kuormittava ja haastava. Myös lähiverkoston ja isovanhempien avun puuttuminen arjesta kuormitti perheitä. Kuormitus koettiin suuremmaksi monilapsisissa per-

heissä sekä perheissä, joissa oppilailla oli tuen tarvetta. On nähtävissä, että perheiden hyvinvointiin ja sitä kautta oppilaiden hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät ovat hyvin kokonaisvaltaisia, eivätkä perustu pelkästään etäopetukseen. Kun arjesta poistetaan samaan aikaan monta olennaista osa-aluetta, kuten koulu, muut oppilaan palvelut, harrastukset ja tukiverkosto, muuttaa se perheiden arkea valtavasti. Etelä-Suomessa, jossa Uusimaan maakunnan rajat suljettiin liikenteeltä lähes kokonaan, vaikutusten voidaan ajatella olleen vieläkin järjestyttävämpiä kuin muualla Suomessa.

Parhialan (2020) mukaan kohdennettu, oikea-aikainen ja tehokas oppimisen tuki tukee oppilaan hyvinvointia. Tutkimustuloksista ilmeni, että etäopetusjakson aikana oppimisen tehostettua ja erityistä tukea ei ollut riittävästi saatavilla. Suurin osa tukea tarvitsevista oppilaista opiskeli etänä pienen osan ollessa lähiopetuksessa joustavin järjestelyin. Oppilaat olivat eriarvoisessa asemassa sen suhteen, millaiset välineet ja tilat heillä oli etäopetuksen toteutumiseen. Oppilaan saama tuki ja opetus riippuivat paljon myös opettajan taidoista, toimintavoista ja suhtautumisesta. On valitettavaa, kuinka eriarvoiseen asemaan tuen tarpeessa olevat oppilaat joutuivat etäopetusjakson aikana. Heistä johtumattomista syistä heidän koulunkäyntinsä katkesi äkillisesti, mikä pahimmillaan johtaa entistä syvempään oppimisvajaseen ja omanarvontunnon laskuun. Etäopetusjakso haastoi oppilaita ylittämään itsensä toiminnanohjauksen ja itsesäätelytaitojen osalta, mikä on kohtuuton vaatimus ilman riittävästä oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Parhiala (2020) tuo esiin, kuinka tukea oppimisessaan tarvitsevat lapset kokevat muita herkemmin ongelmia myös hyvinvoinnissa. Hyvinvoinnin ja tuen tarpeen yhteen kietoutuminen voi olla kielteisen kehityskulun taustalla ja vaikuttaa mahdollisesti myöhempään syrjäytymiskehitykseen (Parhiala, 2020). Tästä etäopetusjaksosta oppineena jatkossa vastaavissa tilanteissa tulisi tarjota joustavasti lähiopetusta kaikille sitä tarvitseville ja varmistaa, että oppimisen tuki toteutuu riittävällä tasolla myös etäopetuksessa.

Pyrin toteuttamaan tutkimukseni hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Työni perustuessa toisten tekemiin tutkimuksiin, pyrin olemaan lähdeviittauksissani tarkka ja täsmällinen. Aineistoa valitessani ymmärsin oman roolini, ja pyrinkin rajaamaan aineistoa niin, että se vastaisi mahdollisimman tarkasti tutkimuskysymykseeni. Esimerkiksi Suomessa on tuotettu tutkimusaineisto korona-pandemian vaikutuksista (Ahtiainen ym., 2020; 2021a; 2021b), ja pyrin tutkimusetiikan mukaisesti nostamaan aineistosta kaiken sen tiedon, joka oli olennaista tutkimuskysymykseni kannalta. Tuloksia kootessani oli tärkeää tehdä itselleni selväksi, miten tutkimus oli tehty ja kuka tutkimuksessa oli kohteena: oppilaat itse, huoltajat vai kenties koulun henkilöstö. Kandidaatintutkielmassani halusin tutkia oppilaiden hyvinvointia, jolloin huoltajat ja koulun

henkilöstön voivat tutkimuksissa tuoda esiin oman näkökulmansa oppilaiden hyvinvoinnista, mutta oppilaiden oma kokemus on aina henkilökohtainen ja oikea. Aivan pienimmistä alkuopetuksen oppilaista en tutkimuksia löytänyt, kenties siitä syystä, että hyvinvointi on melko abstrakti käsite ja sen määritelmä pienten oppilaiden ymmärryksessä voi olla vaihteleva, jolloin tutkimustulos ei välttämättä olisi luotettava.

Etäopetusta koskevaa tutkimusta on parin viime vuoden ajalta koronapandemian jälkimainingeissa tehty jo runsaasti etenkin opinnäytetöinä. Aihe on kuitenkin sen verran tuore, ettei siitä ole tehty vielä väitöskirjoja tai pitkittäistutkimuksia. Aloitin oman aineistonkeruuni suomalaisista lähteistä, jotka olivat tutkineet etäopetuksen vaikutuksia hyvinvointiin suomalaisessa koulujärjestelmässä ja viitekehityksessä. Aineistonkeruun edetessä laajensin lähteitani kansainvälisiin artikkeleihin, joista löysin tutkimustuloksia muista maista ja maanosista. Näiden tutkimusten tuloksia onkin hyvä tarkastella kriittisesti, sillä muissa maissa koulujärjestelmä ja yhteiskunta voivat rakentua hyvin eri tavoin, jolloin sekä etäopetuksen järjestäminen että yhteydet hyvinvointiin eivät ole suoraan verrattavissa suomalaiseen järjestelmään.

Vaikka poikkeusolojen etäopetusjakso ei enää ole ajankohtainen, jatkuu sen vaikutuksiin kohdistuva tutkimus yhä ajankohtaisena. Tulevaisuudessa saamme varmasti tutkimusten kautta tietoa myös tuon ajanjakson kauaskantoisista vaikutuksista. Etäopetusjakson aikana opettajat ottivat haltuun laajasti uudenlaisia taitoja opettaakseen digiympäristössä. Kaikki hyvät ja toimivat menetelmät tulisi valjastaa käyttöön myös jatkossa. Tulevaisuudessa digioppimisympäristön ja etäopetuksen pedagogiikka voisikin olla yksi kehittämisen osa-alue kasvatustieteen tutkimuskentällä. Jatkaisin mielelläni pro gradu-tutkielmassani aiheen parissa ja tutkisin esimerkiksi sellaisten oppilaiden tai perheiden kokemuksia, joilla etäopetus on jatkunut arjen käytäntönä. Suomessa syrjäytyy vuosittain lukuisia nuoria, joiden moninaiset haasteet elämässä aiheuttavat sen, ettei koulunkäynti suju. Etäopetus voi tarjota joillekin mahdollisuuden jatkaa koulunkäyntiä samalla, kun moniammatillisen tuen avulla vastataan muihin haasteisiin lapsen tai nuoren elämässä.

Johtopäätöksenä tämän kirjallisuuskatsauksen tuloksista voidaan todeta, että yhteydet poikkeusolojen etäopetuksen ja oppilaan hyvinvoinnin välillä näyttäytyivät hyvin yksilöllisinä, joskin enimmäkseen negatiivisia. Tulevaisuudessa vastaavissa tilanteissa huomiota tulee kiinnittää strukturoituun etäopetukseen, oppimisen ja koulunkäynnin tuen riittävään toteutumiseen sekä perheiden hyvinvoinnin tukemiseen.

Lähteet

- Ahtiainen, R., Asikainen, M., Heikonen, L., Hienonen, N., Hotulainen R., Linfors, P., ... & Vainikainen, M-P. (2020). *Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi koulu yhteisössä koronaepidemian aikana. Ensitulokset*. Helsingin yliopisto. Haettu osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/324905>
- Ahtiainen, R., Asikainen, M., Heikonen, L., Hienonen, N., Hotulainen, R., Lindfors, P., ... & Vainikainen, M. P. (2021a). *Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi koulu yhteisössä koronaepidemian aikana: Tuloksia syksyn 2020 aineistonkeruusta*. Helsingin yliopisto. Haettu osoitteesta: <http://hdl.handle.net/10138/328508>
- Ahtiainen, R., Asikainen, M., Heikonen, L., Hienonen, N., Hotulainen, R., Lindfors, P., ... & Mergianian, C. (2021b). *Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi koulu yhteisössä koronaepidemian aikana: Tuloksia kevään 2021 aineistonkeruusta: Väliraportti syksy 2021*. Helsingin yliopisto. Haettu osoitteesta: <http://hdl.handle.net/10138/337907>
- Alanko, A. & Juutinen, J. (2021). Every cloud has a silver lining – Finnish guardians’ experiences of the positive outcomes of emergency remote schooling during the COVID-19 pandemic. *Education in the North*, 28(3), 140–160. <https://www.abdn.ac.uk/education/research/eitn/journal/667/>
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. WSOY.
- Björn, P. M., Aro, M. T., Koponen T. K., Fusch L. S. & Fuchs, D. H. (2016). The Many Faces of Special Education Within RTI Frameworks in the United States and Finland. *Learning Disability Quarterly*, 39(1), 58–66. https://www.abo.fi/wp-content/uploads/2018/02/Many-Faces_Bjorn.pdf
- Bonal, X. & González, S. (2020). The impact of lockdown and the learning gap: Family and school divisions in times of crisis. *International review of education*, 66(5–6), 635–655. <https://doi.org/10.1007/s11159-020-09860-z>
- Choi, M., Tessler, H. & Kao, G. (2020). Arts and crafts as an educational strategy and coping mechanism for Republic of Korea and United States parents during the COVID-19 pandemic. *International review of education*, 66(5–6), 715–735. <https://doi.org/10.1007/s11159-020-09865-8>
- Dahlgrén, O. & Partanen, P. (2012). Yhteisopettajuuden edut ja kulmakivet. Teoksessa S. Oja (toim.), *Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen* (s. 227–251). PS-kustannus.

- Goman, J., Huusko, M., Isoaho, K., Lehikko, A., Metsämuuronen, J., Rumpu, N., ... & Åkerlund, C. (2021). *Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri kouluasteilla. Osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenveto ja suositukset*. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). Haettu osoitteesta: https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/04/KARVI_0821.pdf
- Helle, O., Kotisara, R. & Paananen, M-L. (2012). Unelmista totta – Aallonmurtajan harjalta näkyy kauas. Teoksessa S. Oja (toim.), *Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen* (s. 267–277). PS-kustannus.
- Hietanen-Peltola, M., Vaara, S., Laitinen, K. & Jahnukainen, J. (2020). *Etäkoulu heikensi avun ja tuen saantia opiskeluhuollosta – myös kuraattori- ja psykologipalveluissa*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140833/URN_ISBN_978-952-343-605-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hiltunen, M. & Rantala, P. (2013). Angstisen mummon potkukelkasta keskinäisen kehumisen klubiin: taidetyöskentelyä asiantuntijaorganisaatiossa. Teoksessa S-M. Jansson & P. Rantala (toim.), *Taiteesta toiseen: Taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia* (s. 11–35). Lapin yliopisto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hurme, T-R. & Laamanen, R. (2014). *Kouluun läheltä ja kaukaa. Etäopetus erityistilanteissa*. [Etäopetuksen koordinointihanke]. Turun kaupungin sivistystoimiala. https://blog.edu.turku.fi/etaopetusfi/files/2017/01/Kouluun_1%C3%A4helt%C3%A4_ja_kaukaa.pdf
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4), 291–301. <https://elektra.helsinki.fi/se/h/0786-5686/25/4/kuvailev.pdf>
- Kankaanranta, M. & Kantola, K. (2020). *Etäopiskelun toteutuminen erityistä tai tehostettua tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osalta koronakeväänä 2020: Ensituloksia*. Jyväskylän yliopisto. Haettu osoitteesta: <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2020/etaopetuskysely-tulokset.pdf>
- Karppinen, A. & Pihlava, P. (2016). Turvallinen vuorovaikutus kasvun ja oppimisen perustana. Teoksessa A. Ahtola (toim.), *Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen* (s. 115–146). PS-kustannus.

- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). (2020). *Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Kansallisen arvioinnin tuloksia, 17.6.2020.* Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Haettu osoitteesta: <https://karvi.fi/publication/poikkeuksellisten-opetusjarjestelyjen-vaikutukset-tasa-arvon-ja-yhdenvertaisuuden-toteutumiseen/>
- Keegan, D. (1980). On defining distance education. *Distance education, 1*(1), 13–36. <https://doi.org/10.1080/0158791800010102>
- Kontturi, H., Seppänen, V., Näykki, P. & Impiö, N. (2020). *Laatusuosituksia koulujen etäopetukseen.* [Avoin oppimateriaali]. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu osoitteesta: <https://aoe.fi/#/materiaali/441>
- Konu, A. (2002). *Oppilaiden hyvinvointi koulussa.* (Acta Electronica Universitatis, Tampereensis, 202) [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo Tampereen yliopiston julkaisuarkisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kotilainen, M-R. (2015). *Itseohjautuvuuden tukeminen vieraan kielen etäopetuksessa. Designperustainen oppimisympäristön kehittämistutkimus perusasteen 5.–6. luokilla* (Acta electronica Universitatis, Lapponiensis, 166) [väitöskirja, Lapin yliopisto]. Lauda Lapin yliopiston julkaisuarkisto. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61980/Kotilainen_Marja-Riitta_ActaE_166pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Lahtinen, J., & Myllyniemi, S. (2021). *Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana.* Nuorisotutkimusseura. Haettu osoitteesta: https://www.epressi.com/media/userfiles/132398/1613123333/nuorten-tyytyvaisuus-elamaan_final.pdf
- Lammi-Taskula, J., Klemetti, R., Heino, T., Hietanen-Peltola, M., Paju, P., Sarkia, A. & Lahtinen, J. (2020). Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Teoksessa L. Kestilä, V. Härmä & P. Rissanen (toim.), *Covid-19 vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, syksy 2020* (s. 46–55). Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140661/URN_ISBN_978-952-343-578-0.pdf
- Lancker, W. V. & Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet Public Health, 5* (5), 243–244. <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2468-2667%2820%2930084-0>
- Lichtman, M. (2013). *Qualitative research in education: a user's guide.* Thousand Oaks: SAGE Publications.

- Liusvaara, L. (2012). Rehtori koulun yhteisöllisen toimintakulttuurin tukijana. Teoksessa S. Oja (toim.), *Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen* (s. 187–205). PS-kustannus.
- Lyu, K., Xu, Y., Cheng, H. & Li, J. (2020). The implementation and effectiveness of intergenerational learning during the COVID-19 pandemic: Evidence from China. *International Review of Education*, 66, 833–855. <https://doi.org/10.1007/s11159-020-09877-4>
- Matthews, N., Kilgour, L., Christian, P., Mori, K. & Hill, D. (2014). Understanding, evidencing and promoting adolescent well-being: An emerging agenda for schools. *Youth & Society*, Vol XX(X), 1–25. https://www.researchgate.net/publication/261061595_Understanding_Evidencing_and_Promoting_Adolescent_Well-Being_An_Emerging_Agenda_for_Schools
- Minkkinen, J. (2015). *Lapsen hyvinvointimalli: Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa* (Acta Electronica Universitatis, Tampereensis, 1555) [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo Tampereen yliopiston julkaisuarkisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97204/978-951-44-9822-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Moilanen, J., Rönkä, A., & Fadjukoff, P. (2021). Asiantuntijat pohtivat korona-ajan kotia. *Yhteiskuntapolitiikka*, 86(5–6). https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143394/YP2105-6_Moilanenym.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Moore, T. & McArthur, M. (2017). ‘You Feel It in Your Body’: How Australian Children and Young People Think about and Experience Feeling and Being Safe. *Children & society*, 31(3), 206–218. <https://doi.org/10.1111/chso.12183>
- Nummenmaa, M. (2012). *Oppimisympäristöt tutkimus: etäopetus Suomessa*. Turun yliopisto. Haettu osoitteesta: <https://blog.edu.turku.fi/etaopetusfi/files/2017/01/oppimisympc3a4ristc3b6t-tutkimus-etc3a4opetus-suomessa.pdf>
- Oja, S. (2012). Mitä on kehkeytymässä? Teoksessa S. Oja (toim.), *Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen* (s. 17–31). PS-kustannus.
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Opetushallitus. Haettu osoitteesta: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. (julkaisuaika tuntematon). *Kotiopetus*. Haettu 20.10.2022 osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kotiopetus>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (6.7.2020). *Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen poikkeusolojen vaikutusten tasoittamiseen noin 84 miljoonaa euroa*. <https://okm.fi/-/varhaiskasvatuksen-esi-ja-perusopetuksen-poikkeusolojen-vaikutusten-tasoittamiseen-noin-84-miljoonaa-euroa>
- Parhiala, P. (2020). Kouluhyvinvointi – miten voidaan tukea ja mitä tehdä, kun ongelmia ilmenee? *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 30(3), 4–11. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2022/10/Bulletin_3_2020_4-11.pdf
- Prime, H., Wade, M., & Browne, D. T. (2020). Risk and Resilience in Family Well-Being During the COVID-19 Pandemic. *American Psychologist*, 75(5), 631–643. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>
- Raitasalo, K., Holmila, M. & Jääskeläinen, M. Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. Teoksessa M. Holmila, K. Raitasalo & C. Tigerstedt (toim.), *Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot – vanhemmat, lapset ja alkoholi* (s. 83–96). THL. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/131418>
- Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. (2018). *Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. THL. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/137104>
- Saarinen, J. (2003). *Etäopetus opettajien täydennyskoulutuksessa ja etäopetuksen pedagogiset menetelmät*. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Sainio, M., Nurminen T., Hämeenaho, P., Toppa, M., Poikkeus, A-M. & Aro, T. (2020). Koulujen henkilökunnan kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista COVID-19- etäkouluaikana: ”Osa puhkesi kukkaan. Muutamat pitivät rimaa alhaalla.” *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 30(3), 12–31. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/73695>
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta: https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Salmivalli, C. (2016). Kiusaamisen vähentäminen – mahdotontako? Teoksessa A. Ahtola (toim.), *Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen* (s. 79–114). PS-kustannus.
- Schlosser, L. A. & Simonson, R. A. (2006). *Distance education: Definition and glossary of terms*. (2. painos). IAP/Information Age Publishing.

- Sergejeff, J. (2020). Kun oppilaista tuli yhdessä yössä kouluakäymättömiä – etäopetusta erityistilanteissa. *e-Erika*, 1, 5–9. <https://journals.helsinki.fi/public/WAYF.php?target=https://journals.helsinki.fi/index/shibboleth/shibLogin#1>
- Simonson, M. & Seepersaud, D. J. (2019). *Distance education: Definition and glossary of terms*. Information Age Publishing.
- Skinnari, S. (2004). *Pedagoginen rakkaus*. PS-Kustannus.
- Stanistreet, P., Elfert, M., & Atchoarena, D. (2020). Education in the age of COVID-19: Understanding the consequences. *International review of education*, 66(5–6), 627–633. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11159-020-09880-9>
- Thuneberg, H., Hautamäki, J., Ahtiainen, R., Lintuvuori, M., Vainikainen, M-P., & Hilasvuori, T. (2014). Conceptual Change in Adopting the Nationwide Special Education Strategy in Finland. *Journal of Educational Change*, 15(1), 37–56. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10833-013-9213-x>
- Valtioneuvosto. (2021). *Lapset, nuoret ja koronakriisi: Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi*. Valtioneuvosto. Haettu osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162647>
- Vuorio, J., Ranta, M., Koskinen, K., Nevalainen-Sumkin, T., Helminen, J. & Miettunen, A. (2021). *Etäopetuksen tilannekuva koronapandemiassa vuonna 2020*. Opetushallitus. Haettu osoitteesta: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/31605670%20OPH%20Et%C3%A4opetuksen%20tilannekuva%20koronapandemiassa%20vuonna%202020%20verkkajulkaisu_21_03_30_0.pdf
- Wennström, M-L., Suomi, K., Matilainen, P. & Vuolle-Oranen, T. (2011). Koululaisten kerhotoiminta lasten hyvinvoinnin tukena. Jyväskylän yliopisto.
- Zaccoletti, S., Camacho, A., Correia, N., Aguiar, C., Mason, L., Alves, R. & Daniel, R. (2020). Parent's Perceptions of Student Academic Motivation During the COVID-19 lockdown: A Cross-country Comparison. *Frontiers in Psychology* 11, 592670. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.592670/full>